

Румунський афтершок

Маніпуляції в соцмережах, невдоволення населення і необачність мейнстриму: вибори в Румунії - тривожний сигнал Європі

Вибори рідко проходять гладко, особливо якщо ставки високі, і особливо в Румунії. Ця країна – член ЄС на березі Чорного моря, що має найдовший кордон з Україною і досі була вірним союзником США і надійним членом НАТО, зіткнулася з глибокою політичною невизначеністю після раптового скасування президентських виборів минулої п'ятниці.

Конституційний суд ухвалив повністю перезапустити виборчий процес після того, як спецслужби виявили втручання у виборчий процес «державного суб'єкта», яким, як припускають, є Росія, з метою віддати перевагу ультраправому кандидату. За таких обставин другий тур *фактично* перетворився б на прихований референдум про прозахідну орієнтацію Румунії. Однак криза ще далека від вирішення.

Несподіваний підйом ультраправих

Президентські та парламентські вибори в Румунії мали відбутися послідовно з 24 листопада до 8 грудня, причому парламентські мали відбутися між двома турами президентських виборів. Несподівана перемога в першому турі президентських виборів незалежного кандидата Келіна Джорджеску, який донедавна вважався маловідомою фігурою, викликала сплеск ультраправих настроїв. Результати парламентських виборів, що відбулися за тиждень, показали крихітку демократичного мейнстриму в боротьбі з правими радикалами, чого ніхто не міг передбачити ще кілька тижнів тому.

Джорджеску завдав сильного удару по основних партіях Румунії – соціал-демократах (PSD) і правоцентристських націонал-лібералах (PNL), які формують правлячу коаліцію з 2021 року. Їхні кандидати – прем'єр-міністр Марчел Чолаку (PSD) і голова Сенату Ніколає

Чуке (PNL) – поступилися Джорджеску, а самі партії втратили майже 10 відсотків, порівняно з попередніми виборами.

Соціал-демократи показали найгірший результат за всю історію, отримавши 22 відсотки голосів і 123 мандати (порівняно зі 157). Хоча вони залишаються найбільшою політичною силою Румунії, їхня здатність сформувати стабільну більшість тепер під питанням. Тим часом націонал-ліберали втратили половину своїх місць, отримавши лише 72 мандати. Не кращі справи і в іншій правоцентристській партії – «Союзу порятунку Румунії» (USR), яка здобула 59 мандатів, незважаючи на те, що її кандидатка Єлена Ласконі вийшла до другого туру президентських виборів разом із Джорджеску.

Загалом праворадикальні фракції тепер контролюють майже 35 відсотків нового законодавчого органу

Це різко контрастує з успіхами, досягнутими радикальними правими. Зокрема, «Альянс за союз румунів» (AUR) вийшов на друге місце з 18 відсотками голосів, а дві інші невеликі ультраправі партії – SOS Romania і Партія молоді (POT) – вперше подолали п'ятивідсотковий бар'єр. Загалом праворадикальні фракції тепер контролюють майже 35 відсотків нового законодавчого органу.

Хто ж цей ультраправий кандидат, який змінив політичний ландшафт Румунії? 62-річний самопроголошений експерт зі сталого розвитку Келін Джорджеску пов'язаний з ультрарелігійним, ультра націоналістичним рухом, який також привів AUR до парламенту 2020 року. Проте його відносини з AUR були недовгими, оскільки деякі зі спірних заяв Джорджеску виявилися занадто екстремальними навіть для цієї партії.

Дружній Путіну «Кремлівський Джорджеску» не прив'язаний до жодної партії. На думку багатьох, цей фактор відіграв вирішальну роль у його успіху в країні, де довіра до політичних партій впала до історичного мінімуму. Його прямолінійна позиція щодо партійної політики виражена в одному короткому реченні: «Політичні партії – банкрути». Так заявив він після парламентських виборів 1 грудня.

Вся справа в підтримці України

Джорджеску не просто відкинув політику партій, він поставив під сумнів основні стовпи зовнішньої політики Румунії – членство в НАТО і ЄС, а також «парасольку безпеки» США. На думку

Джорджеску, НАТО є неефективним як оборонний альянс. Нещодавно він назвав систему протиракетної оборони Deveselu Aegis Ashore, яку Румунія приймає у себе з 2015 року, «ганьбою дипломатії». У той час як інші кандидати в президенти підтверджували прихильність Румунії підтримці України, Джорджеску виступав з обіцянками домогтися «миру» шляхом зближення з Росією, що відповідає його похвалам «російській мудрості» у зовнішній політиці.

Його позиція знайшла відгук у виборців, дедалі більше стурбованих наслідками війни для економіки та безпеки. Румунія, що має протяжний кордон з Україною, вже відчула на собі наслідки конфлікту через зростання цін на енергоносії, приплив біженців і торгівлі збої. Останніми місяцями суспільні настрої змінилися, почасти під впливом дебатів в американській політиці про припинення війни в Україні. Популістська риторика Джорджеску, підкріплена переобранням Дональда Трампа, допомогла йому скористатися цими тривогами.

*Зліт Джорджеску
відображає глибокі
суспільні розбіжності в
Румунії та зростаюче
розчарування
політичним і
економічним
істеблішментом*

Зліт Джорджеску відображає глибокі суспільні розбіжності в Румунії та зростаюче розчарування політичним і економічним істеблішментом. Його основний електорат зосереджений у сільських та економічно неблагополучних регіонах, які довгий час вважалися обділеними увагою посткомуністичних реформ.

Програма Джорджеску пропонує політику, що суперечить нормам ЄС, включно з націоналізацією і пільговим оподаткуванням для місцевих підприємств. Ці ідеї припали до душі дрібним фермерам і власникам підприємств, які борються зі зростанням виробничих витрат і конкуренцією з боку дешевого українського імпорту зерна. Екологічні норми ЄС, що сприймаються як обтяжливі, посилили невдоволення. Протести румунських фермерів, які блокували прикордонні переходи з Україною та Молдовою, раніше цього річ підкреслили ці проблеми.

Його риторика також знайшла відгук у румунів, які працюють за кордоном, багато з яких відчувають себе забутими державою. Протягом десятиліть міські центри отримували непропорційно більшу вигоду від фінансування ЄС та іноземних інвестицій, залишаючи периферію напризволяще. Джорджеску позиціонував себе як захисник забутої більшості, пропонуючи голос тим, хто

відчував себе виключеним із посткомуністичної історії успіху Румунії.

Кандидат, створений у TikTok

«Секретною зброєю», завдяки якій Джорджеску опинився в центрі політичної уваги, виявився TikTok. Ще за кілька тижнів до виборів він був практично нікому не відомий, але завдяки прихованій кампанії в TikTok за лічені дні набрав популярність. Розсекречені документи румунських спецслужб показують, що мережа TikTok Джорджеску охоплювала 25 тис. акаунтів і, ймовірно, отримувала істотну підтримку від «державного суб'єкта». Примітно, що близько 800 із цих акаунтів, створених ще 2016 року, до виборів залишалися неактивними. Це підкреслює тривожну вразливість сучасної політики до маніпуляцій через соціальні медіаплатформи.

У Румунії 47 відсотків населення мають акаунт у TikTok – це зробило платформу потужним інструментом. Для порівняння: лише 36 відсотків жителів Франції та менш ніж 27 відсотків жителів Німеччини мають акаунт на TikTok. Серед виборців віком 18-24 років, які здебільшого користуються цією платформою, Джорджеску здобув 30 відсотків голосів, що значно перевищує його підтримку серед більш старших груп населення.

Але це ще не все. Якщо соціальні мережі відіграли певну роль в успіху Джорджеску, то решта подій пов'язані з факторами, що вилилися в каскад невдач і невірних рішень основних партій.

*Безперервні суперечки
основних партій
затьмарили будь-яку
можливість підкреслити
помітні досягнення
уряду*

Нездатність основних політичних партій Румунії визнати і врахувати страхи, тривоги і невдоволення електорату відштовхнула багатьох виборців. На тлі зростаючих побоювань з приводу економічного спаду, що насувається, і погіршення ситуації в Україні політичний клас видавався відірваним від реальності. Хоча велика коаліція залишилася в уряді, соціал-демократи і націонал-ліберали присвятили більшу частину виборчої кампанії дрібним розбіжностям, не зумівши привернути увагу до питань, що мають значення для виборців.

Ці безперервні суперечки затьмарили будь-яку можливість підкреслити помітні досягнення уряду. Серед них – масштабний прогрес у реалізації інфраструктурних проєктів, які не мали аналогів

за останні два десятиліття, включення Румунії до безвізової програми США і знаковий прорив на шляху до повного вступу до Шенгенської зони.

Слабкі кандидати в президенти від основних партій посилили розчарування виборців і змусили багатьох шукати альтернативи.

Зараз, коли Румунія бореться з найбільшим за останні роки дефіцитом бюджету і стикається зі зростаючою політичною невизначеністю, здатність демократичних сил перегрупуватися і сформувати стабільну більшість матиме вирішальне значення. В іншому разі це загрожує подальшим посиленням екстремістських сил і дестабілізацією проєвропейської траєкторії розвитку країни.

Приклад Румунії також є важливим уроком для інших європейських країн, особливо в тому, що стосується руйнівної ролі соціальних медіаплатформ, таких як TikTok. Для боротьби з гібридним військовим потенціалом Росії, яка використовує ці платформи для розпалювання суспільного невдоволення і загострення політичних розбіжностей, необхідні швидкі та скоординовані дії на європейському рівні.

Крістіан Кіскоп

Крістіан Кіскоп (Cristian Chiscop) працює програмним координатором у представництві Фонду ім. Фрідріха Еберта в Румунії.

